

Memòria de 50 anys del Centre d'Estudis de l'Associació Cultural

Ponències
Anuari del
Centre d'Estudis
de Granollers
2002

Resum: *El Centre d'Estudis va néixer l'any 1952 i és encara un referent per a estudiosos i persones interessades en el desenvolupament cultural. Els seus membres, la feina feta, la seva importància, la fidelitat als objectius i la seva adequació als nous models de participació en la dinàmica cultural, són motiu d'una anàlisi que pretén ser un recorregut de la història granollerina en aquests darrers cinquanta anys.*

119

1. La primera etapa: 1952-1970

El Centre d'Estudis de l'Associació Cultural de Granollers naixia l'any 1953 com a secció d'aquesta entitat. En uns moments de manca d'entitats civils que poguessin millorar el clima cultural que existia sota el control del franquisme, la creació d'un organisme que volgués esmerçar esforços per millorar i àdhuc potenciar la recerca, s'ha de considerar com un fet força valuós.

És evident que sense el paraigua de l'Associació Cultural (AC) difícilment hauria nascut, però no es pot negar que diverses iniciatives que conflueixen en l'estudi i en la divulgació eren el motor bàsic per modelar una secció que volia incidir decididament en el discurs especulatiu i també científic promogut per un grup de persones granollerines amb voluntat de millorar de manera personal i col·lectiva.

A l'empara d'aquests eixos, el 7 d'octubre de 1952, l'advocat Pere Canal i Baliu, president de l'AC, va convocar una reunió per al dia 10 al Museu de Granollers, a fi de constituir, segons l'escrit de convocatòria:

« (...) un Instituto de Estudios locales y comarcales que al agrupar en su seno a los granollerenses que se preocupan de la cultura en cualquiera de sus aspectos, sea motor eficaz de una labor de estudio y vehículo adecuado para un diálogo continuo, libre y responsable, respecto a cuanto -hechos, hombres ideas, etc- afecte a nuestra Ciudad o Comarca o se relacione con ellas. / Las esperanzas que tenemos puestas en el Instituto y la trascendencia del mismo para el

ambiente y porvenir cultural de Granollers, me obligan a subrayarle la importancia de que se digne honrarnos con su asistencia a la citada reunión, por cuya atención le quedaremos sumamente agradecidos».

A banda de l'estil i de l'idioma de la convocatòria, adequats a la reglamentació de l'època, quedava clara la intenció del que havia de ser la nova secció de l'AC, i especialment la voluntat de moure's en uns paràmetres prou àgils que permetessin engrandir i engrescar el panorama cultural granollerí i comarcal.

Mostrant un clar interès per iniciar ràpidament les activitats, la junta i seccions del Centre d'Estudis quedaven constituïts en la primera sessió que tenia lloc al cap d'una setmana. En efecte, el dia 17 d'octubre, vint-i-sis membres del Centre, amb caracter de Ple¹ elegia una Junta que quedava formada per les persones següents: President, Pere Canal i Baliu. Director vicepresident: Antoni Jonch i Cuspinera. Secretari: Manuel Pagès i Mogas. Tresorer: Marià Puig i Rovira. Bibliotecari Arxiver: Josep Verde i Aldea. Atès que d'acord amb els Estatuts de l'AC, el president d'aquesta ho era de totes les seccions, Pere Canal encapçalava la Junta del Centre, però el primer director en seria Antoni Jonch. Les seccions que immediatament es constituïen eren les de geografia i història, literatura, ciències naturals aplicades, arts plàstiques, música i ciències socials i econòmiques. El Centre començava a rodar i n'era una altra prova la designació de cinc ponents que havien de desenvolupar i presentar diversos temes d'estudi en els propers mesos.

I és que el Reglament es començava a aplicar, com a aquell qui diu, matemàticament. Per assolir els objectius proposats, la mecànica dels títols i dels articles no deixaven gaires esclatxes. Segons el títol primer, l'objecte del Centre era fomentar l'estudi de temes històrics, literaris, econòmics, socials i d'altres, amb preferència d'interès local i comarcal, crear i mantenir entre els intel·lectuals de la ciutat un ambient de fecunda col·laboració, facilitar mitjans d'estudi i

¹ El ple el formaven, Jordi Bauïes Cortal, com a president, i els membres: Francesc Bellavista Bot, Pius Canal Anfres, Joan Carbó Cañameras, Joan Coll Gili, Pere Crusellas Solsona, Joan Cuc Gol, Esteve Duran Serra, Josep Estrada Garriga, Carles Font Llopart, Antoni Jonch Cuspinera, Jaume Llacuna Poch, Salvador Llobet Reverter, Manuel Mateo Monferrer, Pere Molins Canudas, Artur Montagud Borja, Josep Oriol Montaña Tuset, Ramon Munné Coll, Manuel Pagès Mogas, Marià Puig Rovira, Josep M. Ruera Pinart, Josefina Sampere, Josep Verde Aldea i Joan Vernet Batet. Llibre d'Actes, sessions del 17-10-1952 al 2-5-1958.

treball difícils d'obtenir particularment, patrocinar les publicacions on es registressin les seves activitats i, en general, vetllar per enlairar el nivell cultural de la ciutat. Segons el títol segon, el Centre d'Estudis estaria constituït per membres numeraris, col·laboradors, corresponents i honoraris, i quedava reglamentat que els membres honoraris eren els designats per realitzar els estudis més propis o definits en els objectius a assolir en el Centre. El nombre de persones no podia superar el de trenta. Els col·laboradors eren aquelles persones estudioses, amb vocació per a les tasques investigadores, invitades a col·laborar en els treballs del Centre. Corresponents eren els membres obligats a renunciar en el seu càrrec per causa de canvi de població, i honoraris aquelles persones que pels seus mèrits fossin creditors d'aital reconeixement i honor. A banda de desglossar en successius títols el funcionament del govern del centre, del Ple i de la Comissió Directiva, el títol quart precisava la freqüència de les sessions ordinàries i extraordinàries, el contingut de la presentació dels treballs inèdits o ponències, l'obligatorietat de la confecció de fitxes sobre temes escollits o la forma en què havia de ser rebut oficialment un nou membre numerari, reservant per a alguns subapartats, el tractament del funcionament de les seccions i de les sessions del Ple, precisant qui les presidia i com es feien les substitucions de la presidència, qui era la persona que dirigia el debat, les funcions del secretari, maneres de presentar propostes al director per tal de ser discutides en la sessió i deixant clar que la impossibilitat d'assistir a les sessions calia que fos justificat sempre per escrit.²

No era només una qüestió de principis el que s'estipulava en el Reglament, ja que en els fons pertanyents al Centre i a l'AC hi ha diverses proves del respecte normatiu. Entre la diversa documentació, per bé que a tall força anecdòtic però bona mostra de l'acatament a les directrius acordades, podem transcriure algunes ratlles que deien des de Garriguella el següent:

« (...) Sr. Director del Centre d'Estudis. Granollers. Molt respectable senyor: Com a membre d'aquest centre i degut a la meua estança lluny de Granollers, em correspon disculpar-me de les meves faltes d'assistència a les reunions mensuals del Centre. Espero que el motiu de cumplir els sis mesos de pràctiques d'alferes a l'Exèrcit és

² Reglament d'octubre de 1957.

més que suficient per a justificar-les, fins al 1er de març, data en que finalitza aquest període./ Demés tenint assenyalada la ponència pel mes de gener i no tenint a mà els medis i documents escaients per a fer un treball adequat a l'esperit del Centre, em permeto demanar un retràs de tres mesos per a desenrotllar la mateixa. (...).»³

- 122 En un altre ordre formal, els escrits de recepció d'altres membres mereixen també una especial consideració, com per exemple el que corresponia al d'un que felicitava el nou membre numerari fent memòria del seu currículum professional i de la seva formació quant a temes d'història:

«(...) Nomenat, tot just acabada la carrera, metge a Camarles, població situada en la regió del delta de l'Ebre, ben aviat observa en la seva clientela un seguit de casos mèdics (...) amb una tenacitat que l'honora com a investigador, treballa sense desmai fins a arribar a determinar la veritable filiació de l'element patògen, origen d'aquell mal. Per fi, el descobreix: es tractava de la leptospirosis, susceptible de produir-se en les regions dels deltes dels grans rius./ A conseqüència d'aquesta identificació, escriu una tanda d'articles (...) en les principals revistes especialitzades (...)./ Però no per això, abandonà una altra afició, adquirida des dels seus primers temps d'estudiant a Tortosa, la de l'Arqueologia (...) Així és com ha arribat a conseguir aquesta correlació de dades arqueològiques que vostès acaben d'escoltar (...).»⁴

És evident que les pautes se seguien i es respectaven. Val a dir, tanmateix, que els discursos de recepció també permetien ser crítics i en alguna ocasió un nou membre havia d'acceptar que la seva formació, bona, per això era proposat, podia ser puntualitzada i elegantment recomanada d'apuntalar millores en alguns aspectes. Un fet no sovintejat pel que sembla però prou demostratiu de la serietat en què es prenia la tasca dintre del Centre.⁵

Tanmateix, la dinàmica del Centre s'ha de seguir pels Llibres d'Actes i per les Memòries que anualment es preparaven, es llegien i que calia que passessin a votació per ser aprovades. Es fa difícil

³ Carta de Manuel Mateo Monferrer, datada a Garriguella, a l'Alt Empordà, el 24-10-1954

⁴ Escrit de recepció de Josep Estrada Garriga al nou membre numerari Ignasi Cantarell.

⁵ Escrit de recepció al nou membre numerari J.V.

esbrinar per les actes, certament ben fetes i clares, alguns dels rerefons ciutadans, polítics o socials que en alguns moments s'apunten o es transcriuen amb molta brevetat en les ratlles dels llibres i de les Memòries. Això dificulta saber si el Centre va sofrir pressions prou fortes per caminar àgilment en les seves tasques, per bé que tot apunta que, a diferència de l'AC, el Centre d'Estudis no va patir mai un control estricte o dur en les seves activitats durant aquells anys inicials immersos, a més, en ple franquisme. Els informes que es donaven sobre el que es deia i el que es feia, sembla que sempre eren positius i per tant no va sofrir delacions en una època que fàcilment es podien fer. Val a dir que també el Centre tenia cura de no polititzar les seves tasques. Els temps no estaven per concessions democràtiques ni crítiques contra el sistema i els membres de l'entitat, fossin de la manera que fossin en les seves conviccions, ho sabien.

No obstant això, a banda dels interessos estrictament culturals, també les posicions crítiques sobre alguns aspectes de la ciutat afloraren en alguns moments i la posició de defensa reglamentària contra el que es considerava una maniobra puntual d'intrusisme i d'intent de control per Falange o l'alcaldia també es manifestà clarament. Cal tenir en compte que l'alcalde Font Llopart, un dels primers membres integrants del Centre d'Estudis, si bé en una de les sessions expressava el seu desig d'una excedència en l'organisme atès que li semblava millor deixar provisionalment de ser membre numerari per no condicionar amb la seva presència la lliure discussió dels altres membres, al cap de temps, la maniobra de control de l'AC a través de l'afer de la *Revista de Granollers*⁶ o de la inclusió de persones fidels a l'alcalde en la junta de govern, tenia una petit reflex en la presència i direcció, en una de les sessions del Centre, a través del secretari de l'ajuntament, fet que qüestionava en els precís i preguntes Pere Canal Baliu recordant que l'absència del president de l'AC a la sessió s'havia de suplir mitjançant la presidència del director del Centre.⁷

La desavinences puntuals amb un ajuntament molt gelós del control de tots els organismes que s'escapaven de la tutela del

⁶ Vegeu el treball de Sala, Esteve: «Reflexions sobre cinquanta anys d'Associació Cultural», *Ponències. Anuari del Centre d'Estudis de Granollers* 1997, Granollers, 1998, pàg. 59-73.

⁷ Llibre d'Actes, sessions del 6-3-1953 i 2-3-1956.

Movimiento, i, en conseqüència, recelós de perdre la notorietat en les actuacions ciutadanes, també es podia veure reflectit en la pregunta feta per una membre del Centre i la resposta donada per l'alcalde Font Llopart en relació amb la inauguració de la Casa de Cultura P. Maspons i Camarasa a la qual no havia estat convidada la Junta del Centre d'Estudis. Malgrat que Maspons i Camarasa havia pensat inicialment que havia de ser el lloc destinat a les activitats del Centre, fet que després va ampliar-se a altres organismes i àdhuc crear-se un Patronat presidit per l'alcalde, aquest responia de manera entre dràstica i gens considerada atesa la vàlua i el respecte que mereixia el Centre d'Estudis granollerí:

« (...) Li contestà el senyor Font Llopart, com a president de la Fundació, senyalant que a dita festa se li va voler donar el més ampli sentit ciutadà, invitant a les representacions de totes les entitats i estaments granollerins, lamentant-se de l'oblit de *no convidar a la Directiva del Centre*». ⁸

Certament, les lectures de la transcripció de les sessions no donen lloc a excessives interpretacions del rerefons polític o social però, mercès a elles, hom pot anar seguint el desenvolupament de la vida del Centre i conjunturalment prestar atenció a aspectes com els abans indicats que s'han d'enquadrar en qüestions d'ordre més general, igual que permet fer valoracions sobre exposicions, ponències de diversa índole, gestions sobre fons bibliogràfics, o preses de postures -i ben crítiques per cert- en aspectes ciutadans com en el cas del projecte d'ubicació de l'edifici de la Telefònica al Parc.⁹

La font documental més interessant, però, per seguir el decurs de la vida associativa de l'entitat es troba en les Memòries juntament amb els Llibres d'Actes, que s'han guardat en el fons de l'Arxiu de l'AC. No tan constrenyides com les Actes, permeten ampliar i fins i tot saber molt més de la realitat de l'evolució del Centre atès que les seves ratlles acusen les inquietuds, els desencisos, els projectes,

⁸ Llibre d'Actes, sessió del 9-11-1956.

⁹ La llengua i les actes de les sessions del Centre eren en català, però durant un temps, entre el 4 de desembre de 1959 i el 3 de novembre de 1961 el secretari, Artur Montagud les va escriure en castellà. A tall d'anècdota cal escriure que precisament en la sessió del 4 de desembre, la conversa/ponència va anar a càrrec de qui anys més tard seria president de la Generalitat, don Jorge (sic) Pujol, sota el títol « (...) "Alguns problemes de la immigració", dando interesantes datos estadísticos sobre la inmigración en Cataluña y sus causas (...) ». Llibre d'Actes, sessió 4-12-1959.

les realitzacions i, en definitiva, molta més autenticitat de la vida que en alguns moments és força rica i en altres força alentida d'un Centre d'Estudis que ha passat per diferents etapes al llarg de la seva trajectòria.

No hi ha constància de l'existència de les Memòries corresponents als cursos 1952-1953 ni 1953-1954. Tal vegada no es van fer. D'ençà, però de 1954-1955, les Memòries van donant notícia puntual dels esdeveniments de l'entitat. La de 1954-1955 és una Memòria crítica amb força elements positius bàsicament per l'atenció a temes locals i comarcals, però s'hi feien diverses valoracions negatives com la falta d'assistència de membres numeraris i col·laboradors a les sessions. La proposta per evitar aital situació anava cap a ampliar els temes del Centre d'Estudis a base de converses o canvis d'impressions sobre temes d'actualitat i, per tant, eixamplar la temàtica d'àmbit local o comarcal. Tanmateix, la crítica més pregonera es feia pels pocs resultats de les seccions i en relació amb la confecció de fitxes de treball. De fet, semblava que al cap de pocs anys era necessària la reforma del mecanisme reglamentari del Centre a fi de proporcionar major camp d'actuació o d'activitats que, tal vegada, semblaven constrenyides pel Reglament.

Aquestes valoracions que s'han transcrit no serien massa diferents de moltes fetes en altres moments i sembla que s'arrossegarien al llarg d'uns quants anys. Observant les Memòries posteriors, les crítiques sobre assistència i fitxes, continuarien, però això no invalida en absolut la tasca ben meritòria de les ponències i converses que metòdicament s'anaven fent. Sobresurt, a més, la voluntat de superar qualsevol moment de crisi i així s'observa en la Memòria de 1955-1956, quan des de la presidència es plantejaren unes alternatives per fer més engrescadores les tasques de recerca: treball en grup d'un tema escollit i que podia vincular-se en altres temes adjacents de manera que podia implicar més d'un persona -fent desaparèixer el que semblava càrrega de la ponència- i conjuntar-lo fent-lo més ampli i amb major profunditat. Els exemples es desglossaven en la Memòria esmentada i en paraules d'avui, es tractava de posar a la pràctica el treball de la transversalitat alhora que es buscava una fórmula d'omplir fitxes, seguint aficions o interessos més que el que semblava obligacions de temes. Fos per una o per altra cosa, també és cert que la utilització de la seu de la nova Fundació P. Maspons i Camarasa hi ajudà. La Memòria de

1956-1957 és molt més optimista que les anteriors, i fins i tot considerava que el Centre tenia un cert reconeixement internacional a causa de la presència i el ressò que se li donava per persones que vivien fora del territori català i espanyol.¹⁰

126

De les Memòries existents, la corresponent a la del curs 1957-1958, en la seva part final, pot servir de reflexió general sobre alguns anys transcorreguts anteriorment: el curs 1954-1955 reflectia una època constructiva i de bons propòsits. Els 1955-1956 havia estat, segons les frases transcrites, una època «*d'amargues realitats i d'estructuració de noves orientacions. La podríem qualificar de pessimista.*» L'època corresponent al curs 1956-1957, de «*timida i incipient renaixença. (...) Per fi, el curs 1957-1958, podria considerar-se com una continuació de l'esmentada renaixença amb lleuger però evident encallament.*»¹¹

Els anys següents palesen una tònica molt semblant a la dels anys anteriors quant a les valoracions negatives de falta d'assistència d'una part dels membres a les sessions del Centre,¹² la falta de comunicacions de les seccions i la migradesa de les fitxes ja que eren ben poques les que es feien. Una de les notes més positives, tanmateix, era la del repartiment als membres del Centre, del primer volum de ponències que s'havien presentat el curs 1952-1953. Una tònica, dèiem, que entre els anys 1961 a 1963 es volia trencar a base d'un nou programa de principis i d'activitats de força interès encara avui dia per les propostes que s'esmerçaren.

En efecte, el pla a seguir es basava a qüestionar l'obligatorietat de la ponència i estudiar altres mecanismes que de manera més

¹⁰ Per les Memòries hom pot seguir l'evolució de les finances -ben minses, certament- del Centre. L'any 1957 hi havia a la caixa un total de 2.573,40 ptes. quantitat per fer front a les despeses d'administració i que es reservava per a la publicació de les ponències. Els únics ingressos del Centre deuenien de la subvenció per via de l'Associació Cultural - 75 ptes. mensuals que s'augmentaren en 100 mensuals - i 5 ptes. mensuals dels membres del Centre. Cal assenyalar que el Centre havia de pagar 50 ptes. mensuals al Patronat de la Fundació P. Maspons i Camarasa, per l'ús de part de les dependències. Vegeu Memòries citades i especialment la de 1956-1957.

¹¹ Memòria de 1957-1958.

¹² Observant les dades de les Memòries es pot comprovar que en el curs 1960-1961 hi hagué una xifra de 18 membres numeraris per sessió, o sia un 66,6 % del seu total i en el Curs 1961-1962, la de 21 persones, o sia un percentatge força semblant, dades que tampoc cal considerar molt baixes però que el rigor del mecanisme del Centre feia considerar que no eren satisfactòries. En la Memòria de Curs 1961-1962 es donava compte de la mort del decès del membre honorari, Pere Maspons i Camarasa, persona a qui el Centre havia agraït en més d'una ocasió la seva bona predisposició envers les seves activitats. Vegeu Memòries del curs 1960-1961 i 1961-1962.

Sessió del Centre d'Estudis als anys setanta. Al fons, d'esquerra a dreta: Feli Miyares, Josep Estrada, Josep Cardús, Pere Font, Josep Verde, Salvador Llobet i Pere Canal (Fotografia: Joan Mas, *Revista del Vallès*)

concreta es necessitaven per crear una secció de cronistes de la ciutat, una dedicada a estadística, una a organitzar sortides per assistir a representacions teatrals, cinematogràfiques, a museus i a llocs d'interès arqueològic, a més de potenciar el contacte amb altres institucions i obrir el centre convidant a l'assistència a les seves conferències a tots aquells a qui podia interessar. Feia també un especial èmfasi en la necessitat de remarcar el prestigi del Centre d'Estudis i incidint a procurar que fos consultat en aspectes culturals o d'ordenació de la ciutat. Quant a les seccions, es creia necessari crear la de crítica de pintura, de cinema i de teatre i la creació d'un Arxiu del Centre. Es donava notícia de les tasques fetes des de l'Alcaldia per adquirir l'Hemeroteca del senyor Mayol i el convenciment que en cas d'assolir-se aquesta col·lecció passaria a formar part del Centre d'Estudis. En fi, noves perspectives que serien la línia a seguir en els anys posteriors, però que en veritat trobarien una certa fallida car les Memòries de 1963-1964 i 1964-1965 palesen un fort alentiment de la vida activa de l'entitat.

És tan evident aquest fet, que en la primera de les Memòries esmentades es transcriu el nombre d'assistents a les sessions i la minva d'aquests assistents així com la constatació d'haver-se fet

només sis sessions, pràcticament totes extraordinàries, i es feia constar, també, que mancava vitalitat, ponents, i fins i tot s'arribà a plantejar de plegar el Centre. Cal observar, però, que la crítica situació era propiciada en bona part, almenys és la consideració que fa la Memòria, per la falta d'activitats de l'AC o la problemàtica interna que dins de l'Associació atenallava una major projecció d'aquest organisme i que de retruc incidia en el Centre. No es devia tractar d'una alarma injustificada, almenys quant a la falta de dinàmica del Centre d'Estudis, ja que la Memòria de 1964-1965, signada el 12 d'abril de 1967, donava constància d'haver-se fet només tres sessions en aquell curs, del pessimisme existent quant a la marxa del Centre i explicava que per trobar una major empena calia buscar solucions. Solucions que es demanen en un escrit enviat a unes dues-centes persones explicant les raons de l'existència del Centre i pregant que la gent donés les seves opinions. La sol·licitud anava acompanyada d'una convocatòria d'una nova sessió al cap de pocs dies, amb la voluntat expressa de donar una embranzida a l'entitat.¹³ Haurien de passar alguns anys abans de notar-se una nova empena.

Unes primeres valoracions

El naixement i l'alentiment del Centre responien sens dubte a la circumstàncies pròpies del país. Davant d'una situació de desvertebració política i social molt important com a conseqüència de la Guerra i de la Dictadura, diverses persones de la ciutat havien buscat un lloc que els permetés fer recerca, conversar, discutir i en el fons fer cultura sense el disseny constrenyit de la cultura oficial del Règim. El naixement i la projecció de l'AC anaven en aquesta línia no oficial i el Centre ho refermava. Estava, a més, en el traç de continuïtat de l'associacionisme que de manera tan important havia existit a la ciutat fins abans del dramàtic trencament social causat per la Guerra Civil. Per tant no era estranya l'aparició d'un centre destinat a l'estudi i millora cultural dels seus membres i de la ciutat granollerina en general, i de fet era el que en altres poblacions catalanes es feia en un intent de represa per sortir de la grisor i de l'oficialitat d'una cultura gens adient amb la història del país.

¹³ Vegeu Memòries de 1963-1964 i 1964-1965. Segons és de veure en aquesta darrera Memòria, només s'havien fet tres sessions al llarg del curs, i la darrera sessió havia tingut lloc el 9 d'abril de 1965.

A més, tampoc és massa estrany que el Centre naixés amb una forta empena i que posteriorment acusés moments d'un alentiment que són propis de qualsevol cos social. La clara davallada té uns aspectes força clars d'explicació i que responen a característiques generals del país però també particulars de la ciutat. En efecte, la dècada dels seixanta era la de la irrupció a la vida pública - o amb voluntat d'incidir en ella - d'una nova generació de persones amb interessos socials, culturals i específicament polítics. Aquests no trobaren, ben bé del tot, resposta a les seves inquietuds en el Centre i també és cert que membres del Centre assoliren altres formes d'expressió cultural i política en òrgans com els de la premsa, i concretament en la revista *Granollers, Comunitat Cristiana*. El que s'ha d'entendre com un cert transvasament de persones i de dedicació d'esforços a través de la revista esmentada sota l'empара parroquial, explica part de l'alentiment del Centre d'Estudis. En part, els interessos eren molt més vius fora d'ell. Els anys transcorreguts entre l'any 1960, data de l'aparició de la revista fins a 1969, moment en què es produí la dimissió en bloc de la redacció a causa de la censura practicada pel rector de la parròquia, Josep Campo Lleó, en el número 904, expliquen bona part del problema intern de l'alentiment de la vitalitat de l'entitat. En termes fins i tot més generals, a *Granollers*, en els anys 1969-1970 semblava que en certa manera es tanqués un període cultural i polític i que se n'obris un altre també prou important, i el Centre d'Estudis no podia haver estat ni en podria restar al marge dels canvis a la ciutat.

2. Segona etapa: 1970-1996

Per saber l'evolució del Centre d'ençà dels anys setanta, el punt de referència fonamental és la ponència que l'any 1981 presentava Josep Cardús, secretari del l'entitat. Mossèn Cardús, rector de Santa Coloma de Marata, feia una relació i una llarga valoració de les activitats. En resum, qualificava el treball que presentava, com d'homenatge al concepte de ponència i als ponents ja que entenia que una i altres eren l'essència del Centre. Amb estadístiques acurades i amb percentatges per reforçar els seus arguments, no deixava, tanmateix, de fer comentaris crítics als anys transcorreguts entre octubre de 1964 i gener de 1970 per la seva pràctica inactivitat, i el canvi sofert, en positiu per bé que amb matisacions, d'ençà de llavors fins a l'època de presentació de la ponència.

D'entre les diverses dades que aportava el ponent, les referides a la voluntat expressada per diverses persones per trobar nous camins per incentivar el Centre mereixen encara una especial atenció.

En efecte, segons es pot observar, el convenciment d'assolir nous mecanismes de treball, i de temes d'interès per millorar la participació en el Centre van fer que el 18 de novembre de 1970, un grup de persones hagués fet una proposta de treball que semblava que per la temàtica podia engrescar sectors de joves en l'apropament i participació en el Centre. Val la pena recordar alguns dels vint-i-nous temes proposats per treballar en grup: El Vallès i l'Àrea Metropolitana; Estudi de la situació urbanística de Granollers; Incidència de la propietat en la forma arquitectònica i urbanística; Estudi de la vegetació a Granollers; Comunicacions transversals del Vallès; La medicina en el Vallès Oriental; Estudi sociològic del barri Bellavista; El cost de la vida a Granollers; Estudi de la gent de Granollers segons el punt de vista genètic; Estudi de la immigració a la comarca del Vallès; La televisió com a fenomen de masses; Situació de l'immigrant a Granollers; Estructura de la propietat rural i dels contractes de conreu; Estructura del comportament de la gent del Vallès; Activitat cultural als pobles de la comarca del Vallès Oriental; Ensenyament mitjà a Granollers; L'ús del bilingüisme a l'escola; El català parlat pels fill d'immigrants a Granollers.

Malgrat tanta temàtica i els bons propòsits esmerçats en les discussions prèvies, només el darrer tema va ser presentat com a ponència en el Centre d'Estudis.¹⁴ Tot plegat demostrava que es podien proposar idees però la forma final de presentar el treball com a estudi al Centre continuava no sent suficientment reeixit. Però el fet de buscar i proposar una munió d'aspectes temàtics, i que aquests haguessin sorgit després de raonar-ho un grup de persones, integrades o no en el Centre, i que almenys s'haguessin presentat al Centre per ser indagats i aprofundits amb rigor de recerca, no era un mal símptoma de salut per a l'entitat. La realitat mostrà, però, que quedà a la pràctica en nores.

I la realitat també mostrà que només l'esforç d'uns pocs permeté que el Centre continués amb vida. En efecte, la Memòria d'Activitats de l'AC de Granollers entre 1947 i 1984, feta a cura de Lluís Tintó

¹⁴ Ponència a càrrec de Maria Engràcia Balada presentada el 14-12-1970

i Espelt, permetia i permet palesar el treball de continuïtat i la perseverança de la secció corresponent al Centre d'Estudis, fossin pocs o molts els seus integrants. I també, de manera particular quant el Centre d'Estudis, el recull de treballs reunits sota *Ponències*, editat pel Centre l'any 1984, amb algunes de les darreres ponències que s'havien presentat, i dins de la publicació una llista de ponències i actes que havien tingut lloc en el Centre a cura de Josep M. Farnés, mostraven la tasca ben reixida de l'entitat.¹⁵ D'aquesta manera, malgrat que en la Memòria de 1986 es feia constar que només havien tingut lloc un parell de sessions ordinàries al llarg dels anys procedents, com a mínim quedava recollida una tasca de vàlua força interessant. En dades globals, hom pot comprovar que d'ençà dels inicis del Centre d'Estudis s'havien fet una vintena de ponències sobre temes musicals, gairebé una trentena sobre geografia i mediambient, una dotzena sobre pintura i art, sis sobre literatura, onze sobre medicina; vint sobre dret, deu sobre folklore, tres sobre arqueologia, sis sobre química, setanta-quatre sobre història o economia, tres sobre cinema, set sobre ensenyament i unes seixanta sobre temes diversos. En fi, tot i que es perfectament dicutible la tipologia que aquí s'indica, ha de servir per verificar que els treballs havien estat molts i que, per tant, els ponents també.

Fem una valoració d'aquesta segona etapa per manifestar que tal com assenyalava mossèn Cardús el 1981, en anys anteriors, altres interessos sovint molt més forts que els que podien arraulir a la gent a redós del Centre -ja ho havíem assenyalat-, atreïen persones que podien estar o havien estat en aquest organisme, i havia fet que dirigissin la seva atenció o els seus esforços cap a altres direccions. No és gens agosarat assenyalar que ni als mateixos numeraris satisfesia massa l'alentiment que els darrers anys havia pres el Centre. Tanmateix, l'organisme tornà a reeixir durant la dècada dels setanta i la prova era l'empenta, poca o molta, de les ponències i d'alguns actes, la recerca de noves formes i la voluntat de mantenir-se tot i que les formes semblaven no ser les millors i massa ancorades en unes fórmules que no eren prou àgils o atractives. I de nou, però, quedava palès que l'entitat requeria molt esforç i que no trobava uns camins prou reeixits per enlairar-se com calia. Entre sinuositats el resultat de tot plegat era el llarg silenci d'entre, pràcticament, 1986 i 1996, trencat amb ponències

¹⁵ Vegeu el treball, «Ponències i Actes, 1952-1982», a càrrec de Josep M. Farnés, dins de *Ponències*, 1984, i la Memòria d'activitats de l'AC, anys 1947-1984, a càrrec de Lluís Tintó.

esporàdiques el 1987 i el 1989. D'ençà de finals de la dècada del setenta i al llarg dels vuitanta, els debats sobre la llibertat d'expressió, la irrupció de la política democràtica i de la situació i resituació de les forces polítiques catalanes, les discussions sobre la Constitució i l'Estatut, però també la inauguració del nou Museu de Granollers el 1976 i de la seva secció de Ciències Naturals en el Museu del mateix nom o també conegut com el de la Tela, havien permès nous espais de recerca, d'àrees de treball que motivaven tal vegada més que la dinàmica, i ja provat alentiment i gairebé aturada del Centre d'Estudis. Es pot dir que la ciutat experimentava un canvi generacional reflectit per persones que anaven a raure a altres bandes diferents del Centre, a causa de les seves característiques particulars ni més bones ni més dolentes, senzillament, diferents d'altres espais de treball, discussió i debat.

3. Tercera etapa, d'ençà de 1996. Alguns reflexions finals

El 14 de febrer de 1996 el Centre d'Estudis iniciava una altra etapa. Es procedia al canvi dels membres que restaven en actiu de l'anterior junta i en quedava nomenada, de manera provisional, una altra que posteriorment seria ratificada. Feia alguns anys que s'havia provat un intent de canvi en el funcionament i en els càrrecs i el resultat havia reeixit finalment de mutu acord i amb interès de col·laboració entre uns i altres, i tots aquells membres o no de l'AC que volguessin integrar-se a treballar per donar un nou impuls al Centre. Els objectius continuaven sent els que havien donat origen a l'entitat, o sigui l'estudi, l'anàlisi, la recerca, la investigació dins de la ciutat, de la comarca, i si és possible que tingués la seva irradiació dins del país. Es simplificava reglamentàriament la manera de donar-se d'alta o de baixa del Centre i es redefinien diversos mecanismes de l'anterior reglamentació. A banda de la programació de les ponències, un treball que era aconsellable que fessin però no de manera obligatòria els membres Centre, s'anunciaven diverses activitats al llarg del curs que coincidia amb l'any natural i s'acordava fer una publicació anual del llibre *Ponències*, com a compendi de les presentades l'any anterior i amb altres treballs, notícies, i bibliografia incorporada. S'anunciava que es procuraria incidir en els treballs i publicacions de la borsa d'estudis Joan Camps, en la consolidació d'intercanvis de llibres i de la biblioteca del Centre, i amb la coordinació amb altres Centres d'Estudis. Entre altres coses quedava clara la voluntat del Centre d'Estudis de l'AC de voler

prendre una major part activa en la dinàmica cultural i social de la ciutat i en tot allò que, de manera important, en ella incidia.¹⁶

Les successives Memòries del Centre recopilades en els anuaris corresponents, donen fe de l'embranchida del Centre. En efecte, les ponències publicades, la divulgació de documents i notes d'investigació, els resum de les activitats ordinàries i extraordinàries fetes, les notícies dels premis rebuts o dels treballs encetats o portats a terme i les referents a les publicacions rebudes, entre altres, palesen una forta dinàmica, que hom desitja que no s'estronqui i que si és possible s'enforteixi. El temps ho dirà.¹⁷

A hores d'ara, però, sembla obligat fer algunes reflexions, al llarg d'aquests cinquanta anys. La primera pot girar sobre si el Centre d'Estudis ha tingut una voluntat clara d'immicir-se en el teixit cultural i social de Granollers i àdhuc més enllà de la ciutat. D'antuvi sembla que els seus membres optessin per ser un grup reduït -que no vol dir petit- per destinar esforços o interès en temes tècnics, científics, o artístics que difícilment els podien trobar o atreure en altres llocs. S'ha de fer constar, però, que la reflexió constant del seu paper fou ben evident igual que la seva voluntat de persistència. La prova és que, malgrat èpoques de baixa intensitat, encara continua la seva presència. Hi ha hagut moments, com els dels anys 1954 fins a 1956, que el neguit per saber com s'havia de desenvolupar, ha quedat perfectament reflectit en les Memòries. D'altres moments, entre els anys 1964-1970, quan el recanvi generacional que tal vegada s'havia pogut donar no va produir-se, les circumstàncies poden explicar clarament per què els esforços d'alguns membres van optar per dirigir-se cap a altres activitats. Entre 1970-1981 la represa va ser evident, però també ho va ser que no fou suficientment forta per superar els problemes que s'arrossegaven i que van alentir l'entitat i parilitzar-la des de, pràcticament, el 1986. Des de 1996 fins ara, ja ho hem assenyalat, sembla que la nova dinàmica amb criteris diferents de funcionament, i no tan estrictes reglamentàriament, donen un altre caire al Centre d'Estudis.

Cal reflexionar, precisament també, sobre el seu funcionament i

¹⁶ Llibre d'Actes, sessió del 14-2-1996. Vegeu també, *Ponències. Anuari del Centre d'Estudis de Granollers*, Granollers 1997, pàg. 140-142.

¹⁷ Vegeu els anuaris *Ponències* corresponents als anys 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001 i aquest mateix que teniu a les mans, corresponent al 2002.

si ha estat el més adient o no. Si darrerament s'ha canviat, i les noves formes, per ara, funcionen millor en diversos aspectes, sembla que el més procedent és afirmar que, almenys fins a 1996, el mecanisme va anar quedant desfasat en relació amb altres que atreïen més especialment per la seva major implicació social. Cal matisar i recordar que en els seus inicis el funcionament del Centre girà d'acord amb el que marcaven els cànons de dins i de fora del país. Pot sobtar, en aquests moments, el sistema de convotària, d'estructura de la sessió, però la formalitat reglamentària, així com els costums que es mantenien dins del Centre, van ser durant força anys, plenament acceptats en un joc democràtic que -la memòria oral ho pot refrendar- no estava renyit amb una certa elasticitat i sentit de l'humor, gens oposat amb el treball rigorós de la recerca. Val a dir, que els membres del Centre, persones de cultura diversa i tarannàs de vegades força dispers, van fer sempre un exercici de discrepàcia quan calia, però sempre de tolerància. A més, recollint el pòsit que n'ha quedat a través de molts treballs i records, cal destacar que l'estructura de la sessió ha deixat, malgrat no estigui tot documentat, molts elements valuosos sobre les formes i maneres de fer de diversos membres i que caldria, tanmateix, no oblidar. També cal transcriure que l'interès per temàtica diversa i molt densa, permet afirmar que el concepte avui tan en ús de la transversalitat -ja ho hem indicat- ja hi era ben present en el Centre. Algunes Memòries ho permeten afirmar clarament.

Escola -el Centre d'Estudis- de cultura i de tolerància, per bé que també cal indicar que alguns pocs -acostuma a passar- s'han emportat la part més feixuga de les tasques de secretaria, administració dels minsos, tot s'ha de dir, recursos econòmics del Centre, i per tant de les convocatòries, insistència en les ponències escrites i a no donar per acabat un organisme que podia, així passa, ser útil a altres persones. En cultura val més sumar esforços que esbotzar eines ja creades i provar-les de nou, si cal, abans de donar-les per rovellades del tot o fetes malbé i inservibles.

I un tercer punt de reflexió cal anotar. És en relació amb la vàlua dels treballs fets o presentats en el Centre. Cal concloure que hi ha de tot. Nogensmenys el volum la diversitat de temes i la llista de persones, assoleixen, sens dubte, un balanç molt positiu. Avui dia és una font documental notable i llàstima que en altres moments no s'hagués pogut informatitzar. Per sort, les publicacions ja

editades, o els treballs ja esmentats de Lluís Tintó, de Josep M. Farnés, les cintes de casset de la col·lecció Ferran Salamero dipositades a l'Hemeroteca Municipal de Granollers amb transcripcions d'algunes ponències, i la tasca de secretari del Centre, al llarg de molts anys, de mossèn Cardús, o la del manteniment del Centre fent funcions importants, entre elles i quan calgué fins i tot de supervivència del Centre -Josep Estrada, Feli Miyares, Marta Estrada entre alguns pocs altres-, la voluntat de donar dades per construir la memòria al llarg de cinquanta anys i d'apostar per la seva continuïtat -Pere Canal, Pere Font, Pere Clusellas, Esteve Sala, Pius Canal.... - són un bagatge clarament positiu i engrescador, malgrat que de vegades els records juguin un paper trist per la pèrdua de persones molt vinculades amb l'entitat, ja traspassades i, de vegades, en edats no velles -no fa gaires anys Josep Homs o Rafa González.

En fi, a manera de colofó i en record i homenatge de la gent i del treball vinculat al Centre d'Estudis, em permeto transcriure algunes ratlles escrites fa alguns mesos i en què deia que res podia enfosquir *«(...) que el 1952 naixia el Centre granolleri i que el 2002 puguem regraciar tots aquells que han fet possible que enguany sigui una peça més del teixit cultural de la ciutat i del país»*. Especialment, perquè la tasca del Centre d'Estudis de l'AC ha estat la de seguir el criteri socràtic que defineix el coneixement com el bé i la ignorància com el mal.¹⁸

Joan Garriga i Andreu
Historiador

¹⁸ Garriga, Joan: «50 anys del Centre d'Estudis», *El 9 Nou*, 5-12-2002, pàg. 22.